

"Rekultywacja Jezior Jelonek i Winiary w Gnieźnie metodą inaktywacji fosforu w osadach dennych"

Projekt Miasta Gniezna nr LIFE07 ENV/PL/000605 p.n. "Rekultywacja Jezior Jelonek i Winiary w Gnieźnie metodą inaktywacji fosforu w osadach dennych" jest współfinansowany przez Wspólnotę Europejską w ramach Instrumentu Finansowego LIFE +

Szanowni Czytelnicy,

Z wielką przyjemnością i satysfakcją oddaję na Państwa ręce informację poświęconą tematyce rekultywacji jezior w Pierwszej Stolicy Polski. To owoc realizacji bardzo ważnego dla naszego miasta projektu, który jako jedyne polskie przedsięwzięcie tego typu otrzymał na ten cel prawie milion złotych w ramach Programu Life+. Dzięki pomocy finansowej z Komisji Europejskiej możliwe było podjęcie przez Miasto Gniezno tak ważnego dla wszystkich zadania.

Mam nadzieję, że projekt "Rekultywacja Jezior Jelonek i Winiary w Gnieźnie metodą inaktywacji fosforu w osadach dennych" będzie inspiracją dla kolejnych przedsięwzięć tego typu w całej Polsce. Dzięki nim bowiem, nasz kraj może stać się jeszcze piękniejszy, a jego zasoby naturalne dostarczać nam jeszcze więcej radości.

Prezydent Miasta Gniezna

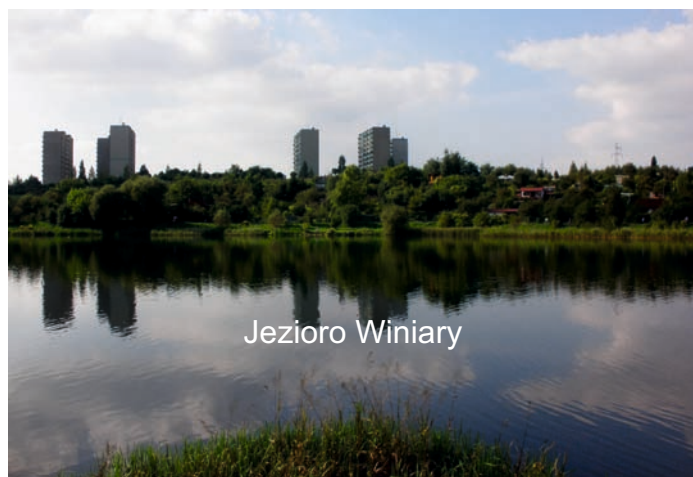
Jacek Kowalski

Problem zarastających jezior

Jeziora położone w centrum Miasta Gniezna od wielu już dziesięcioleci spełniały funkcję rekreacyjną dostarczając mieszkańcom możliwości aktywnego odpoczynku na świeżym powietrzu. Niestety, niesprzyjające warunki środowiskowe spowodowały, że zaistniało realne ryzyko ich eutrofizacji (zarastania), a w konsekwencji całkowitego zaniku. Dzięki wdrożeniu programu "Rekultywacja Jezior Jelonek i Winiary w Gnieźnie metodą inaktywacji fosforu w osadach dennych" jeszcze przez długi czas przynosić będą radość miłośnikom sportu i przyrody.

Jezioro Jelonek

Jezioro Winiary

Eutrofizacja to naturalny proces starzenia się zbiorników wodnych, polegający na ich sukcesywnym zarastaniu i wypłycaaniu. Proces ten w wyniku oddziaływania człowieka w wielu przypadkach uległ znacznemu przyspieszeniu, głównie przez sptyw nadmiernej ilości biogenów (m.in. fosforu i azotu). Skutkiem tego jest gwałtowne pogorszenie się jakości wody w zbiornikach wodnych, czego najczęstszym widocznym efektem są zakwity glonów, w tym sinic.

Niekorzystne zmiany zachodzące w danym zbiorniku wodnym w pewnym momencie przyjmują charakter reakcji łańcuchowej i wywołują w konsekwencji postępującą degradację zbiornika.

Koniecznym staje się rozpoczęcie zabiegów, które pozwolą zatrzymać niekorzystne zmiany i spowodują poprawę stanu ekosystemu jezior. Z racji występowania wymienionych niekorzystnych zmian w jeziorach Jelonek i Winiary podjęto w Gnieźnie decyzję o rozpoczęciu zabiegów rekultywacyjnych.

W tym celu w Urzędzie Miejskim w Gnieźnie przygotowany został projekt dotyczący rekultywacji obu jezior, który następnie został złożony w ramach naboru do Programu LIFE+ Komponent II "Polityka i zarządzanie w zakresie środowiska". Projekt Miasta Gniezna został wybrany do dofinansowania jako jedyny polski projekt z naboru 2007r. Realizacja przedsięwzięcia obejmowała lata 2009-2010.

Całkowita wartość projektu była szacowana do kwoty 431.861,00 euro z czego 50% dofinansowano z Programu LIFE+.

Metoda rekultywacji

Decydując się na wybór głównej metody rekultywacji należy wziąć pod uwagę stopień jej ingerencji w system ekologiczny danego zbiornika, czas potrzebny na przeprowadzenie prac, a przede wszystkim trwałość oczekiwanych efektów. Kluczowym jest kompleksowe podejście do procesu, jakim jest rekultywacja zbiornika.

Innowacyjną metodą rekultywacji zastosowaną na jeziorach Jelonek i Winiary w Gnieźnie była metoda blokowania fosforu bezpośrednio w osadach dennych, przy użyciu odpowiednich substancji chemicznych (koagulantów), prowadząca w konsekwencji do zmniejszenia ilości tego pierwiastka dostępnego w toni wodnej np. dla sinic, czy glonów fitoplanktonowych mogących generować zakwity. Innowacyjność polega na wywołaniu intensywnego lecz kontrolowanego wzburzenia osadów i aplikowaniu koagulantu bezpośrednio do osadów dennych.

Tego rodzaju działania pozwalają dozowanej substancji chemicznej wnikać w zewnętrzną warstwę osadu, uczestniczącą w obiegu biogenów, w tym fosforu, między osadem a wodą.

Zastosowana metoda została opatentowana przez Firmę realizującą przedsięwzięcie.

Aby umożliwić praktyczne zastosowanie metody inaktywacji fosforu w osadach dennych, wykorzystana została jednostka pływająca - składająca się z zespołu dwóch modułów: nawodnego i podwodnego - służąca do dozowania substancji chemicznych do osadów dennych.

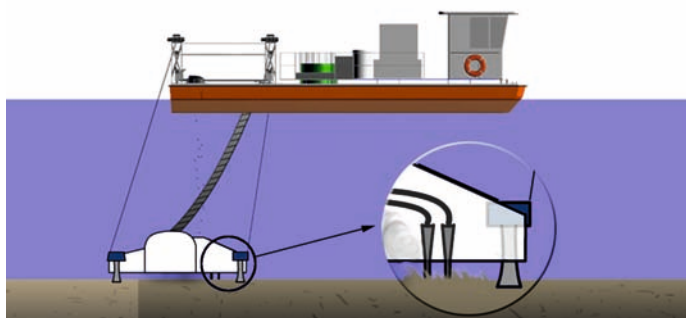
Moduł nawodny odpowiada za przemieszczanie całego zespołu oraz precyzyjną kontrolę pracy jednostki podwodnej. Natomiast moduł podwodny odpowiada za wywołanie kontrolowanego wzburzenia osadów w swojej zamkniętej przestrzeni, ich natlenienie i podanie bezpośrednio do nich substancji blokującej fosfor w osadach dennych.

Moduł nawodny zacumowany na Jeziorze Jelonek w Gnieźnie

Jednostka pływająca na Jeziorze Winiary z widocznym modulem podwodnym zawieszonym w doku modułu nawodnego

Wizualizacja jednostki pływającej z widocznym modulem podwodnym

Traktując jeziora gnieźnieńskie jak złożone organizmy, oprócz metody głównej (inaktywacji fosforu w osadach dennych), zastosowano również metody wspomagające proces rekultywacji, tak by efekt rekultywacji był trwalszy.

Na jeziorach Jelonek i Winiary zastosowano:

- biomanipulację - manipulację obsady ryb, tj. ograniczenie liczebności ryb z rodziny karpowatych wprowadzając ryby drapieżne,

- nasadzenie makrofitów - w wydzielonych partiach zbiorników nasadzono makroglony (ramienice) oraz rośliny zanurzone i wynurzone,

- instalację słomy jęczmiennej - w wyznaczonych obszarach jezior zostały rozlokowane baloty słomy jęczmiennej, której rozkład powoduje uwalnianie substancji zwanych algistatynami, ograniczających rozwój glonów oraz sinic,

- sezonowe wykaszanie nadmiaru roślinności tworzącej trzciniowiska - wyprowadzenie poza ekosystem zbiornika wodnego znaczących ilości biogenów wbudowanych w tkanki roślin,

- dozowanie z powierzchni substancji chemicznych przyspieszających opadanie zawieszonych w toni wodnej zawiesiny,
- bagrowanie stawu - w wyjątkowych sytuacjach osady z wydzielonego fragmentu dna danego zbiornika mogą wymagać usunięcia poza zlewnię.

W efekcie zastosowania na jeziorach gnieźnieńskich metody inaktywacji fosforu bezpośrednio w osadach dennych osiągnięto: związanie fosforu w osadach dennych, redukcję stężenia fosforanów w wodzie, ograniczenie zakwitów sinicowych, wzrost przezroczystości wody, zasiedlenie dna przez makroglony i rośliny wodne, zagęszczenie osadów dennych, poprawę bilansu tlenowego, wzrost bioróżnorodności.

Zarządzanie i monitorowanie

Podczas całego okresu realizacji przedsięwzięcia ważne było bieżące koordynowanie działań oraz monitorowanie ich efektów. Projekt był realizowany przez Urząd Miejski w Gnieźnie, a w szczególności przez: Referat Ochrony Środowiska, Miejskie Centrum Innowacji i Promocji oraz Wydział Gospodarki Finansowej.

Prace rekultywacyjne były na bieżąco monitorowane przez podmiot niezależny. Na każdym etapie prac rekultywacyjnych były prowadzone analizy wód i osadów dennych, na podstawie których przygotowywano raporty. Przez cały okres jeziora były monitorowane pod kątem ewentualnych zmian zachodzących w toni wodnej.

Dzielimy się doświadczeniem

Rekultywacja gnieźnieńskich jezior, jako projekt innowacyjny, powinna stać się przykładem i inspiracją dla innych tego typu działań. Dlatego, Miasto Gniezno chętnie informowało o całości przedsięwzięcia poprzez różnorodną gamę działań promocyjnych. Na stronie internetowej Urzędu Miejskiego w Gnieźnie www.gniezno.eu założona została specjalna zakładka poświęcona projektowi. W pobliżu jezior Jelonek i Winiary umieszczono tablice informujące o realizacji projektu. Na potrzeby promocji wykonano plakat oraz poster informacyjny. Projekt prezentowany był na licznych konferencjach i seminariach.

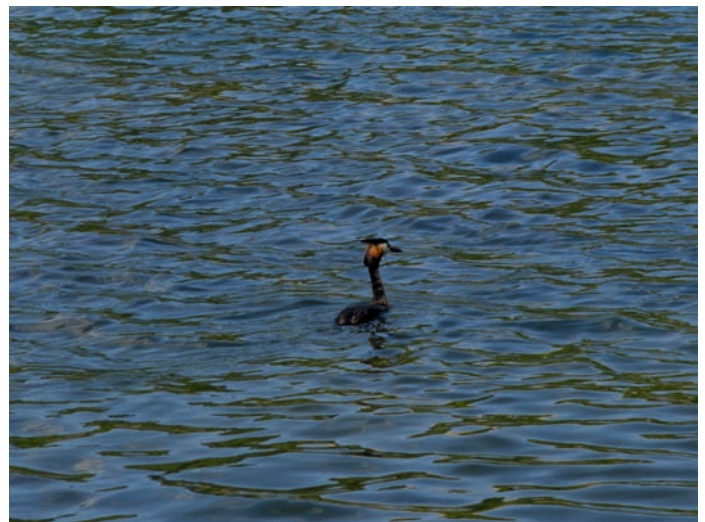

Liczymy, iż zastosowana w naszym projekcie innowacyjna metoda rekultywacji jezior zostanie wykorzystana w rozwiązywaniu podobnych problemów na innych akwenach. Piękne jeziora nie tylko cieszą oko przechodnia i turyści oraz zdobią miasto, ale także przyczyniają się do poprawy kondycji jego mieszkańców i promocji zdrowego stylu życia. To wartości, w które warto inwestować.

Rady, jak nie szkodzić jeziorom

Na koniec kilka dobrych porad, jak dbać o piękne jeziora w swoim mieście:

- Nie niszczyć skarp. Darnina na skarpach przejmując zanieczyszczenia dopływające powierzchniowo.
- Nie dokarmiaj ptactwa wodnego. Łabędzie i kaczki przystosowane są do trawienia miękkich roślin wodnych.
- Wyjątkowo, w czasie srogiej zimy ptaki wodne, takie jak łabędzie, kaczki i łyski mogą potrzebować pokarmu typu: drobne warzywa, płatki owsiane oraz gotowane kasze i ryż, które wysypujemy na odśnieżony teren.
- Nie wrzucaj pokarmu do wody.
- Nie wrzucaj śmieci do wody.
- Nie odprowadzaj ścieków do kanalizacji deszczowej dopływającej do jezior.
- Nie niszczyć roślinności jeziornej.
- Nie myj samochodu nad jeziorem.
- Sprzątaj po swoim psie.
- Używaj rozsądnych ilości zanęty dla ryb.

Dear readers,

It is with great pleasure and satisfaction that I am delivering this information devoted to the subject of the reclamation of the lakes in the first capital city of Poland to your hands. This is the result of the implementation of a very important project for our city, which, as the only Polish undertaking of this type, has received almost one million PLN for this purpose within the framework of the Life+ programme. Owing to the financial support of the European Commission, the city of Gniezno has been able to take up such an important task.

I hope that the project entitled "Reclamation of the Jelonek and Winiary lakes in Gniezno by means of the method of phosphorus deactivation in bottom deposits" will be an inspiration for other undertakings of this type in Poland. Owing to them, our country may become even more beautiful, and its natural resources may deliver more joy to us.

Mayor of the city of Gniezno

A handwritten signature in blue ink that reads "Jacek Kowalski".

Jacek Kowalski

The problem of overgrowth within the lakes

The lakes located in the centre of the city of Gniezno have fulfilled a recreational function for decades, providing the inhabitants with the possibility to relax and enjoy themselves in the open air. Unfortunately, unfavourable environmental conditions contributed to the existence of a real risk of their eutrophication (overgrowing), and in consequence, their complete decay. Owing to the implementation of the programme entitled "Reclamation of the Jelonek and Winiary Lakes in Gniezno by means of the method of phosphorus deactivation in the bottom deposits" they will still bring joy to the lovers of sport and nature for a long time.

Eutrophication is a natural process of aging in water reservoirs consisting in their successive overgrowing and shallowing. This process, as a result of man's impact, has become significantly sped up, mainly through the inflow of excessive quantity of biogens (including phosphorus and nitrogen biogens). The consequence of this is the rapid worsening of water quality in water reservoirs, the conspicuous result of which are algal blooms, including blue-green algae.

At a certain point, the unfavourable changes occurring in a given water reservoir assume the character of a chain reaction and cause, as a consequence, progressive degradation of the reservoir. The commencement of operations which will allow the unfavourable changes to be stopped and which will cause an improvement in the state of the lake ecosystem becomes necessary. Due to the occurrence of the above-mentioned unfavourable changes in the Jelonek and Winiary lakes, the decision has been taken in Gniezno to start the operations related to reclamation.

For this purpose, a project concerning the reclamation of both lakes was developed in the Municipal Office in Gniezno, and then submitted within the framework of recruitment to the LIFE + Programme, Component II "Environment Policy and Governance". The project of the city of Gniezno was selected for co-financing as the only Polish project from the 2007 recruitment. The implementation of the undertaking covered the years 2009-2010.

The total value of the project was estimated at EUR 431,861.00 and was co-financed by the European Commission by 50%.

Method of reclamation

Taking a decision on the main method of reclamation, it is necessary to take into account the degree of interference of a given reservoir in the ecological system, the time needed to carry out the work, and above all, the permanence of the expected effects. A complex approach to the process of the reclamation of the reservoir is fundamental.

The innovative method of reclamation applied at the Jelonek and Winiary Lakes in Gniezno was the method of blocking phosphorus directly in bottom deposits by means of appropriate chemical substances (coagulants), leading in consequence to a decrease in the quantity of this element available in the water depths e.g. for blue-green algae or phytoplankton algae which could generate blooms. The innovation consists in triggering intense, but controlled disturbance of deposits and application of the coagulant directly to bottom deposits.

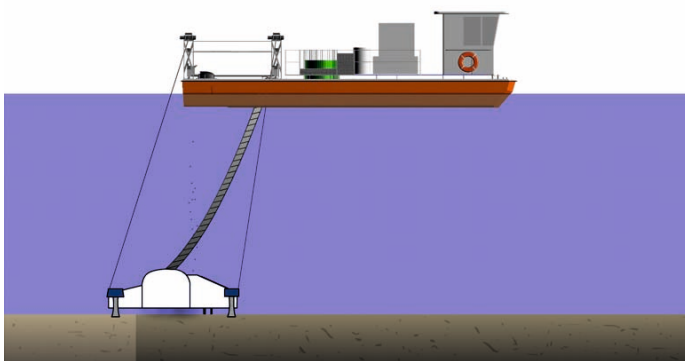
This type of actions allows the dosed chemical substance to penetrate the external layer, participating in the circulation of biogens, including phosphorus, between the deposit and the water.

The surface module of the watercraft unit moored on the Jelonek Lake in Gniezno.

The watercraft unit with its conspicuous underwater module suspended in the surface watercraft dock.

Visualisation of the unit of two watercrafts - surface (superior) and underwater modules, operating directly in the deposits.

In order to make the practical application of the method of phosphorus deactivation in bottom deposits possible, a watercraft consisting of a unit of two modules, that is, the surface and underground modules, was used. It serves the purpose of feeding the chemical substances into the bottom deposits.

The surface module is responsible for the movement of the whole unit and for precise control and operation of the underwater watercraft. On the other hand, the underwater module is responsible for triggering the controlled disturbance of deposits within its confined space, their oxygenation and feeding of the phosphorus-blocking substance into the bottom deposits.

Treating the lakes in Gniezno as complex organisms, as well as the main method, (deactivation of the phosphorus in the bottom deposits), other methods supporting the reclamation process were applied in order to make the result of reclamation more permanent.

The following methods were applied on the Jelonek and Winiary lakes:

- biomanipulation - manipulation of the stock of fish, that is, reduction of the number of fish from the family of Cyprinidae, by the introduction of predatory fish,
- macrophyte plantings - macroalgae (charophyceae) as well as submerged and emerged plants were planted within the separated areas of water reservoirs,
- provision of barley straw - barley straw bales were located at indicated areas of lakes, the decomposition of this straw causes the emission of substances called algaestats which limit the growth of algae and blue-green algae,
- seasonal mowing of the excess of plants forming reed areas - removal of significant quantities of biogens built in the plant tissues beyond the ecosystem of the water reservoir,
- the feeding of a chemical substance from the surface thus speeding up the process of the settlement of dead organic matter suspended in the water depths,
- dredging - in exceptional situations, the deposits from a separated part of the bottom of the given reservoir may require removal beyond the reservoir basin.

In consequence of the application of this method of deactivation of phosphorus directly in the bottom deposits, the following achievements were noted:

- phosphorus bonding in bottom deposits,
- reduction in the concentration of phosphates in water,
- limitation of blue-green algae blooms,
- increase in water transparency,
- settlement of macroalgae and water plants at the bottom,
- compaction of bottom deposits,
- improvement in the oxygen balance
- increase in biodiversity.

Management and monitoring

During the whole period of implementation of the undertaking, it was important to coordinate the actions and to monitor their effects. The project was implemented by the Municipal Office in Gniezno, and in particular, by the Department of Environmental Protection, Municipal Innovation and Promotion Centre and Finance Management Section.

The reclamation work was monitored on a current basis by an independent entity. At each stage of reclamation work, water and bottom deposit analyses were performed on the basis of which reports were prepared. During the whole period, the lakes were monitored in terms of possible changes occurring in the water depths.

We share our experience

The revitalisation of the lakes in Gniezno, as an innovative project, should become an example and inspiration for other actions of this type. Therefore, the city of Gniezno was willing to provide information about the entire undertaking by taking various promotional actions. A special bookmark devoted to the project was established on the website of the Municipal Office in Gniezno - www.gniezno.eu. In the vicinity of the Jelonek and Winiary Lakes, notice boards concerning the project implementation were placed. For the needs of promotion, an information poster was provided. The project was presented during numerous conferences and seminars.

We believe that the innovative method of lake reclamation applied in our project will be used to solve similar problems in other reservoirs. Not only are the beautiful lakes a sight to enjoy for pedestrians and tourists and a decoration of the city, but also they contribute to the improvement of the fitness of its inhabitants and promotion of a healthy lifestyle. These are values in which it is worth investing.

Advice on how not to cause damage to lakes

Finally, several good pieces of advice on how to take care of beautiful lakes in your city:

- Do not destroy the scarps. The turf on the scarps collects pollution flowing from the surface.
- Do not feed the water birds. Swans and ducks are adapted to the digestion of soft water plants.
- Exceptionally, during hard winters, water birds such as swans, ducks and coots may need feed such as: small vegetables, oats, cooked groats and rice. All this should be poured onto a site from which the snow has been removed.
- Do not throw the feed into water.
- Do not throw garbage into water.
- Do not discharge wastewater into the storm-water system around the lakes.
- Do not destroy lake plants.

Koordynatorzy projektu:
Urząd Miejski w Gnieźnie
62-200 Gniezno, ul. Lecha 6
Jadwiga Trzcńska; tel. 61 426 04 75
Piotr Wiśniewski; tel. 61 426 04 60
www.gniezno.eu

OPRACOWAŁ:

Referat Ochrony Środowiska Urzędu Miejskiego w Gnieźnie

e-mail: jtrzcinska@gniezno.eu

Miejskie Centrum Innowacji i Promocji

e-mail: wiktorkolinski@gniezno.eu

W materiale wykorzystano sprawozdania Firmy PROTE- Technologie dla Środowiska Spółka z o.o.

Zdjęcia: Jadwiga Trzcńska